Newsletter IHP

Aktuálne témy hlavne v oblasti verejných financií

Vydáva Inštitút hospodárskej politiky ISSN 1338-3647 www.ihp.sk ◆ číslo 10 ◆ október 2011

VYSOKÉ ŠKOLY A TRH PRÁCE NEHOVORIA TÝM ISTÝM JAZYKOM

Vzdelávanie, výskum, veda, školstvo – termíny a slová, ktoré dnes každý používa, keď hovorí o tom, čo by malo byť pre Slovensko hlavnou prioritou do budúcnosti. Žiaľ už niekoľko rokov sledujeme, že slová sa v tejto oblasti neraz rozchádzajú s praxou. Rozvoj ekonomiky ako predpoklad zvyšovania životnej úrovne ľudí je možný len vtedy, keď vytvoríme skutočné predpoklady pre jej udržateľný rast. Znalostná spoločnosť je preto prirodzeným strategickým východiskom pre proexportne orientovanú slovenskú ekonomiku, ktorá je veľmi zraniteľná na prejavy vonkajšieho ekonomického prostredia. Dnes už nestačí len hovoriť o tom, že potrebujeme mať vzdelaných a kvalifikovaných ľudí. Je potrebné konať a to tak, aby absolventi, ktorí opúšťajú brány vysokých škôl, boli pre prax prínosom už po nástupe do prvého zamestnania. To však predpokladá zladenie požiadaviek praxe s ponukou vysokých škôl v oblasti odborovej štruktúry a kompetenčného profilu študentov. Žiaduce zosúlaďovanie však nie je možné bez dostatku spoľahlivých informácií o uplatniteľnosti a skúsenostiach absolventov s prechodom do praxe. Rozhodli sme sa neostať len pri konštatovaní, že informačné prepojenie trhu práce a vysokoškolského vzdelávania zďaleka nefunguje tak, ako by malo. V projekte „Spájame vysoké školy s trhom práce“ sme v rámci Inštitútu hospodárskej politiky s odbornou a finančnou podporou spoločnosti PosAm, s.r.o., vypracovali analýzu, ktorá nielen pomenúva problémy v informačnej nerovnosti v tejto oblasti, ale ponúka aj konkrétne riešenia ako získavať spätnú väzbu priamo z trhu práce.

František Palko
riaditeľ Inštitútu hospodárskej politiky

SPÁJAME VYSOKÉ ŠKOLY S TRHOM PRÁCE

PosAm USEFUL TECHNOLOGIES

Vysoké školy ešte stále nepočúvajú hlasy trhu práce

Diskusia o úpadku slovenského vysokého školstva sa v posledných rokoch stala súčasťou každodenného folklóru – či už s momentálnym zameraním na masifikáciu výučby, nekompatibilitu finančnej podvýživenosti sektora a očakávaní motivovaných pedagógov, alebo zlyhávajúcich stratégií budovania vzdelanostnej ekonomiky. Kritika týchto a ďalších problémov sa ozýva a zintenzívňuje zo všetkých radov, od študentov a ich rodičov, cez zamestnávateľov až po odbornú verejnosť. S cieľom prispieť ku skvalitneniu odbornej diskusie na tému hľadania riešení na existujúce problémy sme sa rozhodli pozrieť sa na problém izolovanosti vysokých škôl od trhu práce, dôsledky a možnosti uzavretia tejto informačnej medzery.

PROBLÉMY NAŠICH ALMA MATER

Predkladaniu receptov na elimináciu vyššie načrtnutých fenoménov predchádza zadefinovanie problémov, ktoré k nim podľa nás viedli. Po prvé, extenzívny rast motivovaný dobiehaním vyspelých krajín v participácii obyvateľstva na vyššom vzdelávaní spôsobil, že vysoké školy rastú ako huby po daždi. V roku 2005 presiahol podiel novoprijatých študen-

Pokračovanie na str. 2

Čo (ne)vieme o stave slovenského vysokého školstva?

Ukončenie direktívneho plánovania v roku 1989 a pro-expanzívny model financovania školstva podnietili masifikáciu vysokého školstva vo všetkých jeho dimenziách. Počet vysokých škôl narástol z 13 v roku 1989 na 37 v roku 2011, počet študentov z porevolučných 63-tisíc na štvrť milióna o dvadsať rokov neskôr.

Pokračovanie na str. 3

Vysoké školy ešte stále nepočúvajú hlasy trhu práce

Dokončenie zo str. 1

tov na 1. stupeň a spojené štúdium dve tretiny populačného ročníka. Ich počet sa multiplikuje bez akejkoľvek záruky získania excelentnej pripravenosti na kariéru. Po druhé, absencia kontroly kvality a bariér vstupu poskytovateľov na trh vzdelávania spôsobila deformáciu odborovej štruktúry. Humanitné odbory praskajú vo švíkoch, zatiaľ čo zamestnávatelia upozorňujú na akútny nedostatok technicky zdarných kandidátov. Tretím problémom je slovenská titulománia na jednej strane a ignorancia konceptu uplatniteľnosti absolventov na strane druhej. V dôsledku kombinovaného pôsobenia týchto javov sa vysoké školstvo zmenilo na dlhodobo neudržateľný moloch, ktorý síce rastie vo svojich rozmeroch, ale kvalitatívne upadá.

Typickým prejavom jeho zlyhávania v základných funkciách je nedostatočná uplatniteľnosť absolventov v praxi. Absentujúce prepojenie vysokých škôl s ich odberateľmi spôsobilo ostrý nesúlad ponuky (odborová štruktúra a kompetenčný profil absolventov) a dopytu (požiadavky zamestnávateľov) na trhu práce. Prieskum Ústavu informácií a prognóz školstva (ÚIPŠ) z roku 2008 poukázal bez ďalšej odozvy na teoretickú prekvalifikovanosť a slabú praktickú pripravenosť absolventov na prax, ako aj nedostatočné uznanie bakalárskeho štúdia ako ukončenej prípravy na vstup do praxe. Aké sú šance na kariérny úspech absolventa vstupujúceho z takto deformovaného ekosystému na trh práce zasiahnutý hospodárskou krízou? Bohužiaľ, množstvo absolventov je nútených uspokojiť sa s takou pracovnou pozíciou, ktorá nielenže odborovo nesúvisí, ale ani kvalifikačnou náročnosťou nezodpovedá získanému vzdelaniu.

Výsledkom dlhodobého mismanažmentu a deformovaných motivácií účastníkov je zacyklenie sa do honby za diplomami otáznej kvality a devalvácia ich hodnoty v spoločnosti a na trhu práce. Vysoké školy nie sú nútené efektívne alokovať disponibilné zdroje a otvoriť sa okolitému svetu, a tak prehrávajú v globálnom konkurenčnom boji o talenty. Zamestnávatelia strácajú na svojej konkurencieschopnosti, keďže im časť ziskov odčerpáva nákladný proces adaptácie absolventov na reálne pracovné procesy. Študenti, ktorí neodišli za skutočným vzdelaním do zahraničia, zas prehrávajú svoj vlastný boj o maximalizáciu pripravenosti na budúcu kariéru.

REFORMA ŠKOLSTVA JE NEMOŽNÁ BEZ POZNANIA UPLATNITEĽNOSTI ABSOLVENTOV

Je chvályhodné, že Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (MŠVVŠ SR) deklaruje snahu o vytvorenie podmienok pre systémové skvalitnenie vysokého školstva. Bohužiaľ, v podmienkach absentujúcej diagnostiky problémov, ako aj bez konzultácií o potrebách a skúsenostiach zúčastnených hráčov je akákoľvek reforma vopred odsúdená na neúspech. Informácie sú a budú conditio sine qua non pre pretavenie akejkoľvek stratégie do hmatateľného zlepšenia (t.j. že najväčšie talenty prestanú odchádzať za vzdelaním do zahraničia a absolventi budú disponovať takým kompetenčným profilom, aký je práve požadovaný na trhu práce). O aké informácie sa však chce MŠVVŠ SR opierať pri konkretizácii plánovanej reformy vysokého školstva? A ako plánuje do tohto procesu vtiahnuť Ministerstvo práce, sociálnych veci a rodiny SR?

Zásadnou bariérou úspešnej eliminácie problémov, ktoré chronicky trápia vysoké

školstvo, je informačná asymetria hraničiaca až s informačným vákuom medzi školstvom (vysokými školami, študentmi, pedagógmi, uchádzačmi o štúdium a ich rodičmi) a trhom práce (zamestnávatelia a nimi zamestnávaní absolventi vysokých škôl). Tak ako v prípade akéhokoľvek iného trhu, ani trh vzdelávania však nemôže fungovať bez dostatočných informácií o uplatnení absolventov, ich spätnej väzby, ani bez znalosti potrieb a požiadaviek zamestnávateľov ako odberateľov výstupu vzdelávacích služieb. Vzniká začarovaný kruh ne/dezinformovanosti účastníkov na trhu práce a vzdelávania. Ten nebude možné prerušiť bez informácií o prechode absolventov na trh práce.

Základom pre riešenie tohto problému je spoločné definovanie metodiky a vytvorenie systému na efektívny zber a vyhodnocovanie spätnej väzby od absolventov a ich zamestnávateľov. Na rozdiel od iných krajín dnes nevieme, ako sú spokojní so získanou vysokoškolskou prípravou, do akej miery je pracovná pozícia absolventa v korelácii s ním vyštudovaným študijným odborom, aké mal skúsenosti s prechodom na trh práce, či aké kompetencie mu chýbali pri hľadaní uplatnenia. Sme presvedčení, že budúce riešenie nekompatibility školstva s očakávaniami trhu práce sa nezaobíde bez spoľahlivého, systematického, periodického a reprezentatívneho monitoringu uplatnenia absolventov VŠ v praxi. Nastavovanie kritického zrkadla vzdelávaciemu systému považujeme za neoddeliteľnú súčasť súboru nástrojov potrebných na vyvíjanie účinného tlaku na skvalitnenie vysokých škôl. Jedine, ak budú čeliť objektívnej spätnej väzbe z trhu práce, budú schopné adekvátne adaptovať vzdelávací proces a obsah a následne vyhodnocovať úspešnosť implementácie týchto zmien. Lebo už dnes je päť minút po dvanástej na rázny krok vpred od pseudoriešení smerom k tvorbe vzdelávacej politiky na základe spätnej väzby od účastníkov, ktorí vysoké školstvo zažili na vlastnej koži.

Lucia Kleštincová,
manažérka IHP pre sekciu školstva a vzdelávania

Čo (ne)vieme o stave slovenského vysokého školstva?

Dokončenie zo str. 1

Programy spoločensko-vedných odborov praskajú vo švíkoch, hoci trh práce je nimi presýtený a signalizuje akútny deficit absolventov technického zamerania. Pre zamestnávateľov majú získané diplomy kvôli poklesu kvality výučby a nekompatibilite s praxou len minimálnu výpovednú hodnotu o pripravenosti uchádzača na prácu. Chýbajú kvalifikovaní kandidáti na existujúce pracovné pozície. Nekontrolovaný kvantitatívny rozmach vysokého školstva bez zaistenia kvalitatívneho štandardu prípravy absolventov v súlade s potrebami ekonomiky predstavuje vážnu bariéru ďalšieho rozvoja slovenskej spoločnosti. Kompetentné orgány navyše nemajú dostatočne zmapovanú problematiku uplatniteľnosti absolventov na to, aby sme na jej základe mohli školstvo priblížiť potrebám jeho odberateľov.

Jedným z najviac diskutovaných symptómov extenzívneho rastu vysokého školstva je rast podielu novoprijatých študentov na populačnom ročníku. Ten v roku 2005 presiahol 65% (aktuálne sa pohybuje na cca. 60%), čo je predstavuje mieru participácie, ktorá ani zďaleka nemôže korešpondovať s Gaussovou krivkou prirodzeného rozloženia inteligencie v populácii. V rámci danom konštantným množstvom zdrojov v rezorte je jediným možným dôsledkom zväčšujúcej sa participácie pokles kvality poskytovaných vzdelávacích služieb, a s tým súvisiaca deflácia hodnoty diplomu. Otázkou je, či je v záujme rozvoja spoločnosti žiaduce pokračovať v širokej podpore dostupnosti vysokoškolského vzdelávania, resp. či túto nezúžiť v záujme kvalitatívnej excelentnosti.

Negatívne následky dobiehania historického dedičstva nedostatočnej participácie obyvateľstva na vysokoškolskom vzdelávaní sa neprejavili len v absolútnych číslach (rast počtu študentov a VŠ bez garancie kvality výučby), ale aj v odborovej štruktúre tohto rastúceho počtu študentov. Dlhodobé zanedbávanie humanitných odborov v minulosti a ekonomická transformácia sa podpísali na nekontrolovanom boome záujmu o spoločenskovedné odbory a naopak poklese atraktívnosti technických odborov. A to v očiach študentov (z hľadiska intelektuálnej náročnosti štúdia) i vysokých škôl (z hľadiska finančnej náročnosti poskytovania štúdia). To isté však nie je možné povedať o zamestnávateľoch, pre ktorých tento vývoj znamená vážne problémy pri obsadzovaní voľných pracovných miest. Inak povedané, rozdelenie 63% absolventov spoločenských vied (31,1% z nich ekonomických vied a 27,3% pedagogických vied) a len 18% technických vied bohužiaľ nezodpovedá potrebám ekonomiky.

Oponenti zvyknú namietať kritike tohto typu argumentom o mzdovom zvýhodnení a rýchlej uplatniteľnosti absolventov na trhu práce. Izolované posudzovanie miery nezamestnanosti a mzdových štatistík však neposkytuje dostatočný dôkaz o kauzalite medzi stupňom ukončeného vzdelania a mzdou. Sme presvedčení, že by malo byť doplnené o spoľahlivé poznanie procesu prechodu absolventa na trh práce. Na posúdenie miery, s akou získané vzdelanie determinuje výšku mzdy, resp. či len otvára dvere na pozície s prudším kariérnym rastom, je teda potrebné monitorovať nielen väzbu mzdy a stupňa ukončeného vzdelania, ale aj odboru, odvetvia hospodárstva a samozrejme dĺžky praxe a kvalifikačnej

Pokračovanie na str. 4

Podiel prijatých na populačnom ročníku

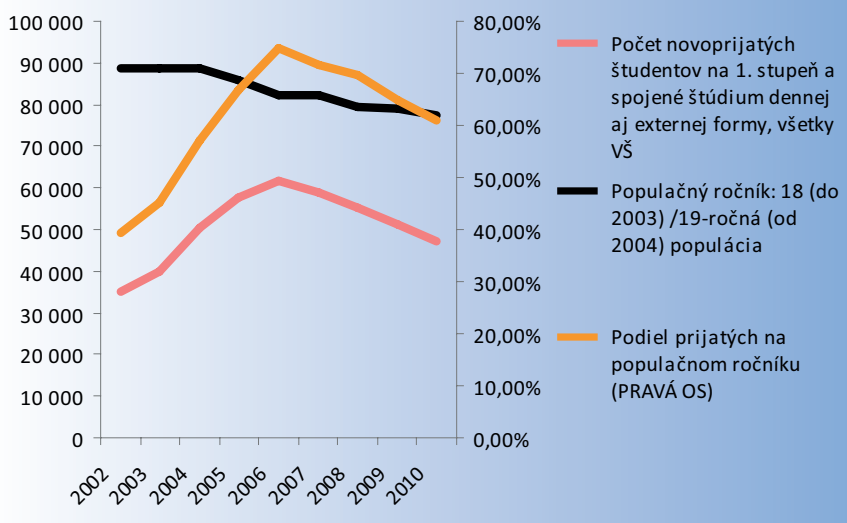

Zdroj: Vlastné spracovanie, dáta UIPŠ a Štatistického úradu SR

Dokončenie zo str. 3

náročnosti pracovnej pozície.

V prostredí absentujúceho systému na zber spätnej väzby od absolventov je nateraz pri posudzovaní ich skúseností so vstupom na trh práce možné opierať sa len o čiastkové informácie z jednorazových prieskumov. Jedinečný svojho druhu bol napr. prieskum ÚIPŠ realizovaný v roku 2008 (jeho nie celkom priaznivé výsledky neboli nikdy oficiálne publikované). Prieskum vôbec po prvýkrát sprostredkoval spätnú väzbu od absolventov slovenských VŠ. Ich odkaz potvrdil podstatu čoraz frekventovanejšej kritiky zamestnávateľov: teoretickú prekvalifikovanosť a nedostatočnú praktickú pripravenosť absolventov na trh práce. Ako ilustruje graf, dôkazom je vysoká miera zamestnanosti absolventov na pozíciách zvládnuteľných uchádzačom aj s nižšou ako vysokoškolskou kvalifikáciou (problematické sú najmä kultúrne a poľnohospodárske vedy). Neadekvátnosť pracovnej náplne stupňu a obsahu vyštudovaného odboru (okrem neuspokojivého finančného ohodnotenia) je podľa prieskumu najčastejšou príčinou toho, že 40% absolventov mení svoje zamestnanie už v priebehu prvého roka od nástupu.

Nedostatočná reflexia odkazu z trhu práce negatívne ovplyvňuje nielen tvorbu vzdelávacej politiky a schopnosť zamestnávateľov účinne rozlišovať schopnosti kandidátov, ale aj rozhodovanie uchádzačov o štúdium pri výbere vysokej školy. Potreba monitorovať uplatnenie absolventov je o to urgentnejšia pri uvedomení si alarmujúcej disproporcie medzi dopytom zamestnávateľov o absolventov rôznych študijných odborov a kvalifikácií na jednej strane, a záujmom uchádzačov o štúdium príslušných odborov na strane druhej. Študenti sa masovo uchádzajú o štúdium humanitne orientovaných programov s obmedzeným počtom voľných pracovných miest, ako napr. právo či psychológia. Naopak menej atraktívne odbory sú v očiach študentov odbory ako napr. informatika a stavebníctvo, kde trh práce hlási akútny nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily.

Aj čiastkové tu uvedené informácie o uplatnení absolventov by mali byť pre kompetentné orgány dostačujúcim signálom na okamžité naštartovanie systému na jeho systematický monitoring. Ten má potenciál detailne informovať tvorcov verejnej politiky o trendoch naznačených vyššie, a stať sa tak ďalším pilierom hodnotenia stavu slovenského vysokého školstva. Želaným výsledkom jeho dôsledného uplatňovania pri rozhodovaní o vzdelávacej politike bude zvýšenie efektívnosti, s akou sú disponibilné prostriedky, čas a vedomosti investované na prípravu absolventov na ich budúcu kariéru. Analýza „Spájame vysoké školy s trhom práce“ vypracovaná Inštitútom hospodárskej politiky preto pomenovaním problémov ponúka aj konkrétne metodické odporúčania, ktoré treba mať na pamäti pri nastavovaní parametrov budúceho systému na zber spätnej väzby z trhu práce. Venuje sa otázkam ako napr. od ktorých absolventov zbierať spätnú väzbu, ako často, v akej frekvencii a akým spôsobom. Za najdôležitejšie však považujeme prvotné zadefinovanie účelu, na ktorý sa majú získané dáta použiť – či len čisto informatívny, alebo aj ako jedno z východísk používaných v regulačnom a akreditačnom procese. Od tohto rozhodnutia sa následne odvíja kľúčová otázka inštitucionálneho zastrešenia zodpovednosti za zber, vyhodnocovanie a pretransformovanie dát do hmatateľného skvalitnenia vysokého školstva.

Na záver zostáva len uzavrieť tento úvod do problematiky monitoringu uplatniteľnosti absolventov s nádejou, že zodpovedné orgány sa chytia hodenej rukavice. Pre slovenské vysoké školstvo je už päť minút po dvanástej, kedy sa mal spraviť veľký krok vpred. Preč od pseudo-riešení a smerom k systematickej tvorbe vzdelávacej politiky, postavenej na spoľahlivých informáciách a analýzach zohľadňujúcich spätnú väzbu od tých účastníkov, ktorí systém poznajú najlepšie.

Lucia Kleštincová,
manažérka IHP pre sekciu školstva a vzdelávania

Súlad vzdelania absolventa a požiadaviek na aktuálnej prac. pozícii (%)

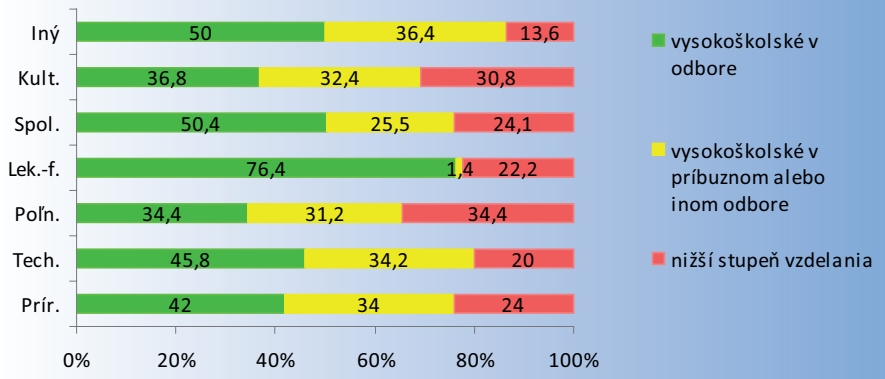

Zdroj: Srnánková Ľ. - Hrušovská J. (2009) „Absolvent vysokej školy na trhu práce. Aktuálna pozícia a podmienky zamestnávania“, Academia XX (1/2009): 29-41.

Disproporcia záujmu zamestnávateľov a študentov o rôzne študijné odbory

Poradie podľa indexu záujmu zamestnávateľov	Poradie podľa záujmu o štúdium
1. Informatika	1. Právo
2. Stavebníctvo	2. Ekonómia
3. Ekonómia	3. Umenie
4. Spoločenské vedy	4. Filozofia
5. Umenie	5. Spoločenské vedy
6. Prírodné vedy	6. Zdravotníctvo
7. Strojárenstvo	7. Pedagogika
8. Technológia	8. Prírodné vedy
9. Filozofia	9. Poľnohospodárstvo
10. Pedagogika	10. Technológia
11. Právo	11. Stavebníctvo
12. Poľnohospodárstvo	12. Informatika
13. Zdravotníctvo	13. Strojárenstvo
14. Teológia	14. Teológia

Zdroj: ARRA a Profesia (2009) Záujem zamestnávateľov o absolventov VŠ (analýza databázy portálu Profesia.sk)

Kvalita vysokých škôl je závislá od objednávky štátu

Je známy fakt, že vysoké školstvo vychováva najviac študentov v odboroch, po ktorých je na trhu práce minimálny dopyt, a to práve kvôli pretlaku záujmu o spoločenskovedné odbory. Riešenie tohto problému bude závisieť od schopnosti zlepšiť previazanosť vysokých škôl s praxou. Na jej dosiahnutie pravdepodobne potrebné zmeniť aj model financovania vysokých škôl. O pohľade vysokých škôl na odkaz z trhu práce sme sa zhovárali s dekanom Strojníckej fakulty STU Prof. Ing. Ľubomírom Šoošom, PhD.

› Súhlasíte s tým, že funkciou vysokej školy je okrem kvalitnej výučby a výskumu aj príprava absolventov na kariéru? Do akej miery si vysoké školy plnia túto funkciu?

Už dnes sa prejavuje akútny nedostatok počtu kvalifikovaných pracovníkov pre strojársky a automobilový priemysel a energetiku. Prepojenie teórie s praxou by malo byť samozrejmosťou.. Preto sa snažíme výučbu čo najviac prispôsobiť potrebám praxe, čo sa nám vo veľkej miere darí, hoci si uvedomujeme svoje rezervy. Dôkazom toho je napríklad úzka spolupráca našej fakulty s VW Slovakia kde sme v jednom študijnom programe vytvorili spoločné zameranie „Automobilová produkcia“, či s PSA Peugeot Citroen kde sme na úrovni odborného vzdelávania vytvorili „Koordinačné centrum odborného vzdelávania“.

› Zamestnávatelia dlhodobo upozorňujú, že profily ani odborová štruktúra absolventov nezodpovedajú ich potrebám. V čom vidíte pôvod izolácie vysokých škôl od trhu práce?

Pretože, techniku nevynímajúc, vyučujeme to, čo je populárne. Pritiahne to študentov a zabezpečí aj bezproblémovú existenciu vysokých škôl, ale na priemernej úrovni. Takto to aj zostane, pokiaľ systém prideľovania finančných prostriedkov nezačne viac zohľadňovať kvalitu. Dnes, ak univerzita vychová nositeľa Nobelovej ceny, ale má málo študentov, pretože je náročná, musí nutne skrachovať.

› Čo by podľa Vás mal urobiť štát, akademická obec a zamestnávatelia preto, aby sa zlepšilo prepojenie vysokého školstva a trhu práce?

Úlohou štátu je zvýšiť spoločenské ohodnotenie technikov a prispieť k popularizácii technického vzdelania. Kvalitných technikov je na trhu práce málo, avšak nie sú dostatočne ohodnotení. Štát by mal podľa požiadaviek trhu definovať spoločenskú objednávku na najviac požadované profesie a finančne preferovať školy, ktoré takéto vzdelávanie poskytujú.

› Majú slovenské vysoké školy motiváciu udržiavať kontakt so svojimi absolventmi a prispôsobovať obsah a formu výučby ich spätnej väzbe?

Nie, zatiaľ ich k tomu nikto a nič nemotivuje. My sme začali budovať takúto spätnú väzbu formou Alumni klubu. Je to veľmi dôležité. Pýta to od nás každá zahraničná agentúra.

› Viete povedať, či, kedy a akým spôsobom plánujú vysoké školy zbierať spätnú väzbu od svojich absolventov? Aké kroky plánuje podniknúť SRK, aby sa tento proces urýchlil?

Nemám takéto informácie.

› Ťažko dosiahnuť prepojenie trhu práce a vysokých škôl bez informácií o uplatnení absolventov v praxi. Ako by ste navrhovali realizovať ich zber? Kto by mal zaňho prevziať zodpovednosť? Štát, univerzity alebo iný subjekt?

Keďže hlavnou úlohou vysokej školy je vzdelávať, nemajú na takúto činnosť sily, finančné prostriedky a nemajú to ani v popise práce. Teda robia to na báze dobrovoľnosti s rozdielnym stupňom „dôveryhodnosti“ a následným (často aj účelovým) publikovaním získaných údajov. Preto by mal štát prevziať zodpovednosť za zber, spracovanie a publikovanie údajov.

› Priestor na skvalitnenie vysokého školstva bude vždy existovať. Čo by ste navrhovali urobiť preto, aby sme zvyšovali kvalitu v tejto sfére intenzívnejšie ako doposiaľ?

Každý extrém je zlý. Platí to aj o neúmernej pozornosti na publikovanie v karentovaných časopisoch a naopak podceňovanie iných výstupov, napr. vynálezov. Tieto výsledky sú doma a mali by byť vyššie ohodnotené. Aj v Českej republike je dnes vyššie ohodnotený aplikovaný patent ako publikácia v karentovanom časopise. Navyše majú celoštátny systém hodnotenia výstupov tak pre kariérny rast, ako aj pre výšku pridelených prostriedkov. Potom je možné porovnávať časovú zmenu kvality samotnej školy, ako aj škôl v rámci krajiny navzájom.

Zhováral sa Ľubomír Nebeský

Kto je Ľubomír Šooš...

Vysokú školu vyštudoval na Strojníckej fakulte SVŠT v Bratislave. Od roku 1991 vykonával funkciu zástupcu vedúceho katedry. Od roku 2002 je vedúcim Katedry výrobnej techniky Strojníckej fakulty STU v Bratislave od roku 2007 je dekanom strojníckej fakulty STU v Bratislave. 31.januára 2011 bol vymenovaný za dekana Strojníckej fakulty STU v Bratislave na druhé funkčné obdobie v rokoch 2011 – 2015. Je predsedom predstavenstva Združenia kancelárií pre spoluprácu s priemyslom - ZKpSP, podpredsedom Dozornej rady Recyklačného fondu, predsedom komisie MŽP SR pre udeľovanie autorizácie pre osoby spôsobilé k nakladaniu s odpadom, predsedom komisie MŽP SR pre dobrovoľné environmentálne nástroje a je členom Pracovnej skupiny Akreditačnej komisie.

Všetci už musíme začať komunikovať

Ak by sa pri riadení svojej firmy riadil namiesto spokojnosti zákazníkov s produktom číslami o počte zamestnancov, už by tu dnes nebola. Projekt Spájame vysoké školy s trhom práce inicioval práve preto, aby vysoké školstvo začalo konečne reflektovať uplatniteľnosť absolventov v praxi. Je presvedčený, že súčinnosť ministerstiev školstva a práce je kľúčom na premostenie informačného vákua v tejto oblasti. O odkaze trhu práce pre vysoké školy sme sa zhovárali s generálnym riaditeľom spoločnosti PosAm, Ing. Mariánom Marekom.

Kto je Marián Marek...

V roku 1984 vyštudoval na Slovenskej technickej univerzite v Bratislave na fakulte mikroelektroniky. Jeho pracovné skúsenosti začali v štátnom podniku Duslo, š.p. Šaľa, kde pracoval až do roku 1990. Od roku 1991 až po súčasnosť pôsobí v spoločnosti PosAm, s. r. o.. V priebehu rokov postupoval v riadiacich pozíciách až na funkciu generálneho riaditeľa a konateľa. Neskôr po odkúpení podielov od predchádzajúcich majiteľov sa stal aj jej majiteľom. Pod jeho vedením sa PosAm postupne prepracoval medzi top 10 slovenských IT spoločností, sám bol viacnásobne nominovaný medzi finalistov ocenení Podnikateľ roka a Manažér roka. Jeho snaženie sa nezameriava len na IT sektor, ale aj na verejné dianie, kde by rád svojimi aktivitami dopomohol k celkovému zlepšeniu existujúceho stavu.

Zamestnávatelia dlhodobo upozorňujú, že profily ani odborová štruktúra absolventov nezodpovedajú ich potrebám. V čom vidíte pôvod izolácie vysokých škôl od trhu práce?

Za najdôležitejší problém považujem úzke zameranie sa odbornej komunity v oblasti školstva na predstihové ukazovatele kvality (počet študentov, učiteľov, vyučovacích hodín, popis predmetov atď.). Tieto nevypovedajú dostatočne o skutočnej kvalite výstupu v zmysle použiteľnosti znalostí v praxi. Pre mňa ako zamestnávateľa nie je pri výbere kandidáta na voľnú pozíciu podstatné vedieť, aké predmety sa učil. Oveľa užitočnejšia by bola informácia o tom, ako sa absolventom darí uplatňovať v danom odbore. Vysoké školy sa bohužiaľ vzhľadom na neexistujúci manažment kvality nezaujímajú o použiteľnosť poskytovaného vzdelania v zmysle očakávaní zamestnávateľov. Je dôležité uvedomiť si, že žiadny manažér sa pri riadení svojej firmy nemôže rozhodovať podľa počtu zamestnancov a nimi odpracovaných hodín, ale úspešnosťou v snahe umiestniť svoj produkt na konkurenčnom trhu. Aj vysoké školy by mali začať efektívne komunikovať so svojimi odberateľmi.

Čo by podľa Vás mal urobiť štát, akademická obec a zamestnávatelia preto, aby sa zlepšilo prepojenie vysokého školstva a trhu práce?

Začať efektívne komunikovať, aby bolo jasné, akú štruktúru absolventov trh práce potrebuje, či vysoké školstvo vie tieto požiadavky efektívne zabezpečiť a ak nie, aká systémová zmena je potrebná. Vieme, že absolventi mnohých odborov dnes na trhu práce nenachádzajú uplatnenie a naopak, že v niektorých odvetviach je akútny nedostatok kvalitných uchádzačov. Dnes všetci draho financujeme päť- až šesťročné štúdium množstvu absolventov, ktoré však pre ich kariéru nemá pridanú hodnotu zodpovedajúcu vynaloženej investícii. Domnievam sa, že v niektorých odboroch by mohlo byť pre kariéru absolventa oveľa prínosnejšie kratšie štúdium, ale intenzívne previazané s odberateľmi. Kľúčovú úlohu pri zladťovaní ponuky vysokých škôl s dopytom na trhu práce musí zohrávať štát. Ten by mal vytvoriť rámec (vrátane systému financovania), ktorý bude vysoké školy motivovať k výchove dobre uplatniteľných absolventov.

Zamestnávatelia dnes nedisponujú dostatočnými informáciami na to, aby dokázali odlíšiť kvalitu študijných programov. Aké informácie by zamestnávatelia potrebovali na to, aby sa vedeli lepšie rozhodovať pri výbere kandidátov na voľné pracovné miesta?

V krajinách s komplexnými systémami na hodnotenie a stimuláciu kvality diplom spoľahlivo plní svoju signálnu akciu. Na Slovensku to tak bohužiaľ nie je. Vysoké školy robia skôr nábor ako prísne selektívny výber a len vo výnimočných prípadoch sa so študentom rozlúčia pred ukončením štúdia. Diplom preto nijak neilustruje mieru pripravenosti študenta zvládnuť náročné úlohy, ktoré ho v práci čakajú. Práve náročnosť prijímacích skúšok ako garancia latky kvality študijnej skupiny už pri jej zostavovaní je dôležitý signál o prístupe školy k výchove talentov k excelentnosti. V kombinácii s informáciami o uplatniteľnosti absolventov by sme vedeli lepšie oceniť hodnotu toho – ktorého diplomu. V neposlednom rade nemáme žiadne informácie ani o praktickom rozmere výučby štúdia, teda ako kvalitní pedagógovia na danej škole vyučujú, do akej miery spolupracujú s praxou a používajú pritom pracovné metódy, ktoré naučia študenta zručnostiam vyžadovaným v praxi.

Bez informácií o uplatnení absolventov v praxi je ťažko možné dosiahnuť prepojenie trhu práce a vysokých škôl. Ako by ste navrhovali realizovať ich zber? Kto by mal zaňho prevziať zodpovednosť? Štát, univerzity alebo iný subjekt?

Informácie o uplatniteľnosti absolventov vysokej školy by boli neoceniteľné nielen pre zamestnávateľov, ale aj vysoké školy, študentov i štát ako regulátora školstva. Z dôvodu tejto funkcie by mal zaistiť, aby vznikol systém na monitoring uplatnenia absolventov, a zaplnil tak informačnú medzeru medzi školstvom a zamestnávateľmi. Nesmie však byť izolovaný od externého prostredia, inak nezíska dôveryhodnosť. Zároveň nesmieme zbierať dáta pre dáta, je nevyhnutné zodpovedne ich používať na zladenie štruktúry absolventov s potrebami ekonomiky. V neposlednom rade chcem zdôrazniť, že to nie je iba úloha ministerstva, ktoré riadi školskú politiku. Rovnako je v záujme ministerstva, ktoré má v gescii problematiku trhu práce, požadovať od vysokých škôl čo najlepšie kvalifikovanú pracovnú silu.

Zhováral sa Ľubomír Nebeský

Lucia Kleštincová na stredoškolskom veľtrhu „AKADÉMIA a VAPAC."

Tisíce stredoškolákov zisťovali, čo je dôležité pri výbere vysokej školy

PLAT, SOCIÁLNY STATUS, MOŽNOSŤ PRESADIŤ SA ČI POMÔCŤ SPOLOČNOSTI. KAŽDÝ ČLOVEK SI VYBERÁ BUDÚCE POVOLANIE PODĽA VLASTNÝCH KRITÉRIÍ. HORŠIE JE TO VŠAK UŽ PRI VÝBERE VYSOKEJ ŠKOLY. MNOHÍ STREDOŠKOLÁCI TOTIŽ ANI NETUŠIA, AKO SI SPRÁVNE VYBRAŤ VYSOKÚ ŠKOLU A ČASTO KRÁT SA NECHÁVAJÚ OVPLYVŇOVAŤ BANÁLNYMI DÔVODMI, KTORÉ MAJÚ LEN MÁLO SPOLOČNÉ S RACIONÁLNYM ROZHODOVANÍM O PRÍPRAVE NA BUDÚCU KARIÉRU. IHP SA O TOM MOHOL PRESVEDČIŤ AJ POČAS NAJVÄČŠIEHO ŠTUDENTSKÉHO VEĽTRHU V SR POD NÁZVOM AKADÉMIA A VAPAC.

CESTA DO HLBÍN ŠTUDENTOVEJ DUŠE

Práve veľtrhu stredoškolákov sa na začiatku tohto mesiaca, presnejšie 4.-6. októbra 2011, IHP zúčastnil so svojím najnovším projektom „Nemaj na saláme" realizovaným v spolupráci s firmou PosAm. Keďže sa Akadémie každý rok zúčastňujú tisíce stredoškolákov a vysokoškolákov, bol to pre spustenie nového projektu ten najlepší odrazový mostík. Práve tu sme dokázali všetkým prítomným študentom podať tie najdôveryhodnejšie odpovede na otázky, ktoré ich v súčasnosti zaujímajú: Aká je nezamestnanosť absolventov VŠ, na ktorú sa chystám? Študovať právo alebo techniku? Aký bude môj nástupný plat? V čom sa mám zdokonaľovať tak, aby sa o mňa po výške zamestnávatelia pobili?

A práve to je hlavným posolstvom novinky v podobe projektu „Nemaj na saláme". Prepojiť informácie od zamestnávateľov, teda trhu práce, s dôležitými informáciami, ktoré potrebujú vedieť tí, ktorí sa rozhodujú pre ďalšie štúdium po ukončení strednej školy. Na Slovensku totiž v oblasti informovanosti o uplatnení absolventov vládne obrovské informačné vákuum. V jeho dôsledku to v súčasnosti u nás vyzerá tak, že študenti vysokých škôl ostávajú počas svojho štúdia fatálne izolovaní od svojich potenciálnych zamestnávateľov. Po získaní vysneného diplomu prichádza ku krutej konfrontácii s realitou a následne k ťažkým „ujmám" na zdraví pri vstupe na prvú pracovnú pozíciu. Žiaľ, na Slovensku skôr platí na pozíciu, ktorá sa práve uvoľnila, prípadbe ju dohodil známy, má málo spoločné s vyštudovaným odborom a pravdepodobne sa na nej čerstvý absolvent dlho neohreje.

UŽ 5 000 ŠTUDENTOV NEMÁ NA SALÁME

Na veľtrh sa podobne ako každý aj IHP vy-

Pokračovanie na str. 8

Dokončenie zo str. 7

zbrojil čo možno najväčším počtom informácií vo forme, ktorú sú ochotní stredoškoláci prijať. Pripravili sme brožúry so zaujímavými číslami, citátmi personalistov najväčších zamestnávateľov a praktickými radami, ako poňať prípravu na vstup na trh práce. Pri počítaní rozdaných brožúr sme prišli na to, že pri našom stánku si so záujmom vypočulo informácie o projekte „Nemaj na saláme“ takmer 5 000 stredoškolákov. Je možné skonštatovať, že v porovnaní s desiatkami vystavovateľov v podobe vysokých škôl, bol náš stánok pre mnohých spestrením v podobe odlišnej pozície, akú komunikujú vysoké školy a ponúkli sme im informácie, ktoré sú viazané aj na obdobie po vyštudovaní. „Zaujíma ma, koľko budem zarábať,“ alebo „Potrebujem vedieť, ako je to s uplatnení po výške,“ boli len niektoré z komentárov, ktoré sme si na margo projektu vypočuli.

A musím sa priznať, že obrovským oživením bola táto trojdňová skúsenosť aj pre nás, autorov a manažérov projektu. Názory študentov typu: „Dnes aj tak nezáleží na tom, akú VŠ máte, stačí ak máte titul,“ nás len utvrdzovali v tom, že informačné vákuum a nevedomosť, v ktorej sa mnoho z nich nachádza, si pýta urgentné riešenie. Riešenie v podobe verejnej diskusie o tom, či je správne, aby sme na Slovensku každý rok vychovali tisíce právnikov, pseudo-manažérov či sociálnych pracovníkov, z ktorých si mnohí nedokážu nájsť uplatnenie zodpovedajúce získanej kvalifikácii ani niekoľko rokov po ukončení VŠ. Motiváciu a užitočné informácie sme mali pre mnohých: pre tých, ktorí sa pre svoj študijný odbor už rozhodli a aj pre tých, ktorí ešte stále váhajú. Zaujímavou skúsenosťou bol aj pozitívny prístup výchovných poradcov, ktorí ocenili najmä fakt, že konečne nie sú jediní, ktorí absolventov stredných škôl presviedčajú o tom, že výber vysokej školy nemožno brať na ľahkú váhu. Pretože ten významne predurčuje budúce smerovanie absolventa do kariérneho neba alebo pekla. Žiaľ, je nutné povedať, že len mizivé percento stredoškolákov uvažuje podobne, ako jedna z mladých slečien, ktorá náš projekt privítala s radosťou. „Nechcela som sa hlásiť na odbor, ktorý je momentálne veľmi populárny (napr. manažment) z dôvodu horšieho uplatnenia pre množstvo záujemcov.“ Naozaj uvedomelé uvažovanie a vo vekovej kategórii 17 – 18 rokov veľmi nezvyčajné. Väčšina stredoškolákov si totiž vyberá odbory, ktoré sú „cool“ a populárne. Práve preto sme sa dostali do stavu, keď zamestnávatelia čoraz hlasnejšie upozorňujú na akútny nedostatok absolventov s technickým zameraním a adekvátnymi zručnosťami. Napriek tomu boli mnohí zo stredoškolákov prekvapení, koľko dokáže taký technik zarobiť. Nedostatok informácií a nedostatočné prepojenie zamestnávateľov, vysokých škôl a samotných študentov často privádzajú zúčastnených k mylným predstavám o fungovaní trhu práce, zle informovaným rozhodnutiam a následne k nedostatočnému využívaniu toho najcennejšieho čo Slovensko má, našich talentov, pre spoločný rozvoj.

REAKCIA VYSOKÝCH ŠKÔL NA PROJEKT IHP

Prvou pozitívnou reakciou bolo stretnutie s dekanom jednej z bratislavských vysokých škôl. „Nútite nás, aby sme sa aj my zamysleli nad tým, čo robíme a ako to robíme“ a chválil náš projekt s úsmevom. Preto ostávame vo vedomí, že našim úsilím prinútime podobne sa zamyslieť aj ostatných. A aj toto jedným z cieľov projektu IHP, rozvíriť na Slovensku debatu o tom, ako efektívne funguje vysokoškolský systém a akú pridanú hodnotu prináša spoločnosti. Dnes bohužiaľ prehráva v konkurenčnom boji so zahraničnými univerzitami, ktoré namiesto nekontrolovanej kvantitatívnej expanzie vsadili na prísne dodržiavanie štandardov kvality pre náročne vyberaných študentov.

Okrem informácií sme však pozornosť stredoškolákov získali aj zaujímavou aktivitou. Pri našom stánku sme vybudovali stenu s nápisom Nemám na saláme, pri ktorej sa mohli odfotiť všetci tí, ktorí chcú mať z veľtrhu nejakú pamiatku a ukázať svetu, že robia všetko preto, aby si boli sami strojcom svojho budúceho kariérneho úspechu. Fotogalériu z podujatia máte možnosť už dnes nájsť na webstránke a Facebook-u pod heslom nášho projektu Nemaj na saláme.

Lucia Kleštincová
manažérka IHP pre sekciu školstva a vzdelávania

Stredoškoláci sa živo zaujímajú o správny výber vysokej školy.

INŠTITÚT HOSPODÁRSKEJ POLITIKY, N.O., VENTÚRSKA 3, 811 01 BRATISLAVA, SLOVENSKÁ REPUBLIKA.
RIADITEĽ: FRANTIŠEK PALKO. EDITOR: ĽUBOMÍR NEBESKÝ. KONTAKT: WWW.IHP.SK